

Ἕλληνες ἴσως ἦταν. Μὰ ὅταν αὐτὸς ἀγωνίζονταν κ' ἦταν ὅλος ἀφοσιωμένος στὸν πόλεμο τῶν Ρωμαίων, ὁ συμπατριώτης του ὁ Ἀντίοχος τοῦ ἔπερνε μία μία πίσω ἀπὸ τὴν ράχη του, ἄνανδρα τὲς πόλεις τὲς δικές του καὶ εἰς τὴ Θράκη καὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσία. Κι' ἂν ἦταν μόνον αὐτά; Μὰ κι' ὅταν ἦλθε στὴν Ἑλλάδα, πρὶν βεβαιωθεῖ ἂν εἶχε τὸν Φίλιππο ἐχθρὸ γιὰ φίλο, σ' ἓνα τυχοδιώκτη ἀπὸ τὴν Μεγαλόπολι, σ' ἓναν Ἀλέξανδρο δῆθεν ἀπόγονο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὑπεσχέθηκε τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας. Καὶ τὸ χειρότερο· μποροῦσε νὰ τὸ λησμονήσει; Ἐπῆγε στὰς Κυνὸς Κεφαλὰς καὶ σκέπασε ἐπιδεικτικὰ μὲ χῶμα τὰ κόκκαλα τῶν Μακεδόνων ποὺ ἔπεσαν ἐκεῖ, τὴν Ρώμη πολεμῶντας. Ποιὸ μεγάλη ταπείνωσι ὁ Φίλιππος δὲν εἶχε αἰσθανθεῖ. Τοὺς Μακεδόνες του ὁ Ἀντίοχος ἤθελε νὰ τοῦ κλέψει!

Ν' ἀρχίσει τὸ τραπέζι. Δοῦλοι τοὺς αὐλοῦς, τὴ φωταγρία.

Τὶ εἰρωνία! Μιὰ νίκη — καὶ τὶ νίκη — κατὰ κράτος — γίνεται αἰτία τῆς ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρώπου ποὺ τὴν κέρδισε. Δὲν γράφθηκε ποτὲ πιὸ ἀπαισιόδοξο δρᾶμα.

Γ. Α. ΣΑΡΕΓΙΑΝΝΗΣ

ΜΑΡΙΑ ΠΟΛΥΔΟΥΡΗ

«Θὰ πεθάνω μὲν ἀγούλα μελαγχολικὴ τοῦ Ἀπρίλη»

Ὅσοι τὴν γνωρίσαμε, ὅσοι τὴν θαυμάσαμε καὶ τὴν ἀγαπήσαμε εἰλικρινά, βαθειά, περιμέναμε μ' ἀγωνία τὸ θλιβερὸ ἄγγελμα τοῦ χαμοῦ της. Μὰ κανένας μας δὲν πίστευε πὼς τόσο γλήγορα θὰ ἐρχόταν τὸ μῆνυμα.

Ἡ κόρη μὲ τὰ ὥραῖα μεγάλα καὶ φωτεινὰ μάτια, ποὺ ἕως τὴν τελευταίη στιγμὴ διετήρησαν ἀναλλοίωτῃ τὴν ἔκφραση τῆς μεγάλης ψυχῆς της «ἔσβυσε γλυκὰ σὰν τὰ λουλούδια» ὅπως τόσο τραγικὰ προφήτεψε μιὰν ἀπριλιάτικη αὐγή.

Ἡ φωνή της ποὺ τόσα ἀπαλά, τόσο ἁρμονικά, τραγούδησε τὸν πλούσιο συναισθηματικὸ κόσμον ποὺ ἔκλεινε μέσα της, ἔπαυσε πλέον ν' ἀντηχεῖ. Μιὰ ἀληθινὰ εὐγενική, ἰδανικὴ ὑπαρξὴ ἔσβυσε ἀπὸ τὸ λογοτεχνικὸ στερέωμα τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας.

Όταν τὸ 1928 πρωτοφάνηκαν τὰ ποιήματα τῆς Μα-
ρίας Πολυδούρη «Οἱ τρίλλιες ποὺ σβύνουν» ὁ καθένας μας
ἐνοιῶσε μὲ μιᾷ τὴν ὑπέροχη μουσικὴ ποὺ τὰ λεπτὰ γυ-
ναικεῖα χέρια ἔκρουσαν στὴ λύρα. Μιὰ ἐξαιρετικὴ ἰδιοφυΐα
ἀπεκαλύπτετο. Ἐνα ταλέντο μεστό, ὥριμο, μιὰ καρδιὰ ποὺ
ἐδονεῖτο ἀπὸ τὴν τρυφερώτερη συγκίνηση, μιὰ ψυχὴ ποὺ
πονοῦσε κι' ἔκλαιγε, ἀπὸ τῆς Μοίρας τ' ἀδυσώπητα χτυπή-
ματα καὶ τῶν ἀνθρώπων τὴ φριχτὴ ἐγκατάλειψη.

Ποιὸς θὰ μπορέσει ν' ἀνοίξει τὸ βιβλίο τῆς ζωῆς τῆς
εὐγενικῆς κόρης γιὰ νὰ μᾶς ἀποκαλύψει ἡμέρα μὲ τὴν
ἡμέρα τὴν τραγικὴ ἀγωνία της, τίς φροῦδες ἐλπίδες της, τὰ
συντριμμένα ὄνειρά της; Ποιὸς θὰ μπορέσει νὰ μᾶς ἱστο-
ρήσει τὴν μεγάλῃ, τὴν ἀνείπωτῃ ἀγάπῃ της, ποὺ στάθηκε
ἀκόμα ἓνα μαρτύριο, μέσα σ' ὅλα τ' ἄλλα ποὺ τῆς πρόσφερε
ἡ Ζωή;

Τοῦ πόνου καὶ τῆς ὀδύνης ἡ ἰέρεια αὐτῇ, μονάχα μὲ
μιὰ γαλλίδα ὁμότεχνό της ἡμπορεῖ νὰ συγκριθεῖ: μὲ τὴν
Μαρία Λενερέ, ποὺ τὸ ἡμερολόγιό της, ἀντιφῆγγισμα τῆς
ψυχῆς της, εἶναι ὁ πιστὸς καθρέφτης; τῆς δυστυχισμένης
ὑπαρξῆς της.

Ἔτσι καὶ ἡ δικὴ μας ἡ Μαρία, ποὺ ἔσβυσε, χωρὶς νὰ
νοιώσῃ καμμιά χαρὰ ἀπὸ τὴ ζωὴ, πάνω στὸ ἄνθισμα τὸ
ἡλιόλουστο τῆς νιότης της. Κάθε μέρα, σὲ μιὰ μακρυνὴ
κλινικὴ, πάνω στοῦ πόνου τὸ κρεβάτι, ἡ ὥραία κόρη, κα-
ταδικασμένη ἀπὸ μιὰν ἀδυσώπητῃ ἀρρώστια, αἰσθανόταν
τὴν πνοή της ὀλοένα νὰ φτερουγίζει μακριά. Ἐρημῃ, ὑπο-
μένοντας τὸ μαρτυρικὸ Γολγοθᾶ της, μὲ στωϊκὴ ἐγκαρτέ-
ρηση, πεθαίνοντας μὲ τίς ἀναμνήσεις κάποιων εὐτυχισμένων,
φευγαλέων στιγμῶν, ἡ Μαρία Πολυδούρη — ἡ μεγάλῃ ποι-
ήτρια ποὺ θρηνοῦμε σήμερα — περίμενε τοῦ «μαρτυρίου ἡ
σιδερένια ρόδα νὰ γυρίσῃ τὴ στροφὴ της τὴ στερνή».
Ἐγγρά, νοσταλγικά, τὰ φωτεινά της μάτια, κυττάζουν μὲ
κάποιον φόβο τοὺς ἄγριους λευκοὺς καὶ γυμνοὺς τοίχους
τοῦ νοσοκομειακοῦ κελλιοῦ της, ποὺ ἔγινε γι' αὐτὴ παλάτι
καὶ τάφος μαζί. Καὶ τότε ἡ ὥραία κόρη ξεσπᾷ πρὸς τὴν
πένθιμῃ θεωρίᾳ τῶν περασμένων σὲ θρῆνο τραγικόν.

*Πόνος... πόνος... δὲ φτάνει πειὰ τὸ δάκρυ
κι' ὁ στεναγμὸς δὲ φτάνει, δὲν ξεσπᾷ.*

*Ἄλλοφρονο πουλὲ πετιέται ἡ σκέψη
καὶ δέρνει τὰ φτερά της καὶ τὰ σπᾷ.*

Διαρκῶς ἡ ἐνατένιση τοῦ χάρου ποὺ προσμένει νὰ

καλύψει με τὸν μαῦρο πέπλο του, βυθίζοντας τὴ λαμπερὴ σκέψη της στὴν αἰώνια σκοτεινιά, θερμαίνει τὴν ψυχὴ της, πὺν ἱκετεύει νὰ ζήσει γιὰ νὰ χαρεῖ ἀκόμα τὸ φῶς καὶ τὰ λουλούδια, με μιὰ φλόγα πὺν μοιάζει σὰν τὴ στερνὴ ἀναλαμπὴ τοῦ καντυλιοῦ πὺν θὰ σβύσει.

Σπάνια γυναικεῖα χέρια ἔκρουσαν τόσο εὐγενικά, τόσο ἀπλά, τὴν ποιητικὴ λύρα. Οἱ στίχοι τη μοιάζουν με μουσικὴ ὅπου ἡ μελαγχολία ξεχύνεται καὶ πὺν ἡ πέννημη, ἀργή, μελωδία της μονάχα με τὴν μετοβενικὴ ἔξισρη ἡμπορεῖ νὰ συγκριθεῖ.

Τὸ τραγοῦδι τῆς Μαρίας Πολυδούρη συναρπάζει, μετουσιώνει με τὴν ἀγνότητά του, τὸ παρθενικὸ ἄρωμά του, με τὸ αἶσθημα πὺν ἀναβλύζει αὐθόρμητο σὰν ἀπὸ κρυστάλλινη πηγὴ. Στὴν ματεριαλιστικὴ ἐποχὴ μας τραγοῦδια σὰν τῆς Μαρίας Πολυδούρη εἶναι μιὰ ὅαση καὶ μιὰ ἐλπίδα. Ἀκοῦστε αὐτοὺς τοὺς στίχους.

*Ὁ στεναγμὸς ἀνάσα ἀνθῶν καὶ τὰνθη φιλημάτων
σχήματα. Ἡ αὔρα ψίδυρος ἐρωτικῶν στομάτων.*

Καὶ τῶν κλαδιῶν ἡ ἀνάταση χέρια πὺν θ' ἀγκαλιάσουν.

Σπάνια, μὰ πολὺ σπάνια, ἀποδόθηκε ἀπὸ γυναῖκα τόσο ἀριστουργηματικά, τόσο ἀνάλαφρα, ἀέρινα, τὸ ἐρωτικὸ αἶσθημα. Μὰ τὸ κορύφωμα τῆς ὅλης ποιητικῆς παραγωγῆς της, ἐκεῖ ὅπου ὁ ἔρως ἐξιδανικεύεται καὶ φθάνει στὴν ἀγνότερη, ὑπερκόσμια ἔκφρασή του, ἐκεῖ ὅπου τὸ πάθος, τὸ εὐγενικὸ καὶ τὸ τόσο ἀνθρώπινο, ξεχειλίζει καὶ πλησιάζει τὸν λυρικώτερο παροξυσμό, εἶναι τὸ ὑπέροχο, κατὰ τὴν γνώμη μας, ποίημα πὺν ἔχει ὡς τίτλο «Γιατὶ μ' ἀγάπησες».

*Δὲν τραγουδῶ παρὰ γιὰτὶ μ' ἀγάπησες
στὰ περασμένα χρόνια.*

*Καὶ σὲ ἥλιο, σὲ καλοκαιριοῦ προμάντεμα
καὶ σὲ βροχή, σὲ χιόνια,*

δὲν τραγουδῶ παρὰ γιὰτὶ μ' ἀγάπησες.

*Μόνο γιὰτὶ με κράτησες στὰ χέρια σου
μιὰ νύχτα καὶ με φίλησες στὸ στόμα,
μόνο γι' αὐτὸ εἶμαι ὥραία σὰν κρῖνο ὀλάνοιχτο
κ' ἔχω ἕνα ρῖγος στὴν ψυχὴ μου ἀκόμα,
μόνο γιὰτὶ με κράτησες στὰ χέρια σου.*

Μόνο γιατί τὰ μάτια σου μὲ κύτταξαν
μὲ τὴν ψυχὴ στὸ βλέμμα,
περήφανα στολίστηκα τὸ ὑπέρογατο
τῆς ὑπαρξῆς μου στέμμα,
μόνο γιατί τὰ μάτια σου μὲ κύτταξαν.

Μόνο γιατί ὅπως πέρασα μὲ καμάρωσες
καὶ στὴ ματιά σου νὰ περνάη
εἶδα τὴ λυγερὴ σκιά μου, ὡς ὄνειρο
νὰ παίζῃ, νὰ πονάῃ,
μόνο γιατί ὅπως πέρασα μὲ καμάρωσες.

Γιατὶ δισταχτικὰ σὰ νὰ μὲ φώναξεις
καὶ μοῦ ἄπλωσες τὰ χέρια
κ' εἶχες μέσα στὰ μάτια σου τὸ θάμπωμα
— μιὰ ἀγάπη πλέρια,
γιατὶ δισταχτικὰ σὰ νὰ μὲ φώναξεις.

Γιατί, μόνο γιατί σὲ σέναν ἄρσεε
γι' αὐτὸ ἔμεινεν ὥραϊο τὸ πέρασμά μου.
Σὰ νὰ μ' ἀκολουθοῦσες ὅπου πῆγαίνα,
σὰ νὰ περνοῦσες κάπου, ἐκεῖ, σιμά μου.
Γιατί, μόνο γιατί σὲ σέναν ἄρσεε.

Μόνο γιατί μ' ἀγάπησες γεννήθηκα,
γι' αὐτὸ ἡ ζωὴ μου ἐδόθη.
Στὴν ἄχαρη ζωὴ τὴν ἀνεκπλήρωτη
μένα ἡ ζωὴ πληρώθη
Μόνο γιατί μ' ἀγάπησες γεννήθηκα.

Μονάχα γιὰ τὴ διαλεχτὴν ἀγάπη σου
μοῦ χάρισε ἡ αὐγὴ ρόδα στὰ χέρια.
Γιὰ νὰ φωτίσω μιὰ στιγμὴ τὸ δρόμο σου
μοῦ γέμισε τὰ μάτια ἡ νύχτα ἀστέρια,
μονάχα γιὰ τὴ διαλεχτὴν ἀγάπη σου.

Μονάχα γιατί τόσο ὥραϊα μ' ἀγάπησες
ἔζησα, νὰ πληθαίνω
τὰ ὄνειράτά σου, ὥραϊε πὺν βασιλείφες
κι' ἔτσι γλυκὰ πεθαίνω
μονάχα γιατί τόσο ὥραϊα μ' ἀγάπησες.

Ἀμφιβάλλω ἂν στήν νεοελληνική λογοτεχνία ὑπάρχουν πολλοὶ στίχοι σὺν αὐτοῖς. Θὰ προσέξατε βέβαια τὴν λυρικήν ἑξαρση, τὶς θαυμαστὲς εἰκόνες, τὸ πλούσιο χρῶμα καὶ τὴν ἡχητικότητα τῶν στίχων. Μιὰ ἁρμονία ἀβίαστη, γαλήνια, πηγάζει ἀπὸ τὸ τραγοῦδι αὐτό, τὸ τόσο βαθειὰ ἀνθρώπινο καὶ ὑποβλητικό. Γι' αὐτὸ τὰ ποιήματα τῆς Μαρίας Πολυδούρη θὰ ζήσουν, διότι, καθὼς ὀρθὰ ἔγραψε ὁ ποιητὴς Κώστας Οὐράνης «τὸ παράπονό της ἐνώνεται μὲ τὸ αἰώνιο παράπονο τῆς ἀνθρωπότητος κάθε φορὰ πού ἀντικρύζει τὴν παγερὴ ἐκμηδένιση τοῦ θανάτου. Τὶς κραυγὲς της τὶς διαπερνάει ἡ ἴδια πνοὴ τῆς τραγωδίας πού δονεῖ τὸ παράπονο τῆς Ἀντιγόνης σὺν ἀποχαιρετάει τῇ ζωῇ καὶ τὸ «θεῖον φῶς».

Πράγματι μιὰ τραγωδία ἀρχαία ὑπῆρξε ἡ μαρτυρική ζωὴ τῆς ὥραίας παρθένου πού ἔσβυσε ἓνα ἀπριλιάτικο πρωΐ. Μὰ ἂν τὸ ἐρωτικὸ μεθύσι τῆς ἐνέπνευσε ἀριστουργηματικούς στίχους, καὶ ἡ ἐνατένιση τοῦ θανάτου, τοῦ μοιραίου, ἐδόνησε βαθειὰ τὴν πονεμένη ψυχὴ της καὶ τὴν ἔκανε νὰ ξεσπάσει σ' ἓνα κλάμμα ἀτέλειωτο, μὰ ὑπερήφανο.

*Εἶμαι τὸ λουλοῦδι πὺν σιγὰ τὸ τρώει τὸ κρυφὸ σαράκι.
Γέννημα καὶ θρέμμα στήν ψυχὴ μου μέσα τὸ κακὸ φωληάζει.
Καὶ ζωὴ καὶ χάρος εἶμαι, ἀπ' τὴ γελάστρα τύχη δὲν προσμένω.
Ἀψηλὸ κι' ὠραῖο στήνω τὸ κορμί μου » ἄλλο δὲ μοῦ μοιάζει.
Ὅμως διὰν δείξω τὶς πληγὲς μου στ' ἄστρα, θᾶμαι πεθαμένο.*

Ἕνα λουλοῦδι ὅπως τραγουδεῖ ὑπῆρξε ἡ Μαρία... Ἕνα ρόδο πὺν γεννιέται τὸ πρωΐ καὶ πὺν ἡ δροσιὰ τῆς νύχτας μαραίνει. Ἡ μοῖρα στάθηκε ἀδυσώπητη, φριχτή, γιὰ τὴν κόρη πὺν ἔπλαθε τὰ εὐγενικώτερα ὄνειρα, πὺν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ζήσει καὶ πὺν ἔπρεπε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ὑπαρξὴ νὰ βρεῖ συμπόνια, προστασία, ἀπὸ τοὺς φίλους, ἀπὸ τοὺς διανοομένους, ἀπὸ τὸ Κράτος. Γιατὶ μὲ τὸν θάνατο τῆς Μαρίας Πολυδούρη δὲ χάθηκε μονάχα ἓνα ταλέντο μεστό, πλούσιο, καὶ δυσαναπλήρωτο. Χάθηκε μιὰ ζωὴ, ὅλο νιάτα, ὁμορφιά, χαρὰ, φῶς... Κι' αὐτὸ εἶναι πὺν θλιβερό, πὺν σπαραχτικό...

Καὶ τώρα, κλεῖστε γιὰ μιὰ στιγμή τὰ μάτια σας, κι' ἀφήστε τὴν φαντασία σας νὰ σᾶς φέρει μὲ τὰ φτερά της, ἐκεῖ μακριά, σ' ἓνα μικρὸ φτωχικὸ δωμάτιο... Κοιτάξτε, εἶναι ἓνα στενὸ κελλί. Πάνω σ' ἓνα σιδερένιο κρεββάτι, μιὰ κόρη πὺν ἡ ἀδυναμία της μόλις θυμίζει τὴν παληὰ

ὁμορφιά, σβύνει σιγά, ἐνῶ θαμποφέγγει ἡ μέρα... Δυὸ
τρία ἀγαπημένα, πονετικά, πρόσωπα, — συγγενεῖς καὶ φίλοι
πὺν θρηνοῦν — παραστέκουν στὶς τελευταῖες ἀναλαμπές
τῆς ζωῆς πὺν φεύγει. . . Τὸ πρόσωπο τῆς εἰομοθανάτου
ἔχει πάρει πιά τὸ κέρινο σχεδὸν χροῶμα. . . Μονάχα, τὰ
μεγάλα καὶ ὠραῖα μαῦρα μάτια διατηροῦν ἀκόμα κάποια
ζωηρότητα. . . Μὰ νά, χάνουν κι' αὐτὰ τὴν ἔκφρασή τους.
Σβύνουν. Μὰ πρὶν κλείσουν παντοτεινά, βλέπουν νὰ περ-
νοῦν ἐμπρὸς τους ὅλοι οἱ δραματισμοί, ὅλες οἱ ἀναμνήσεις,
θολές, συγκεχυμένες. . . Ὅλα ἐτελείωσαν. Ἡ κόρη κοιμᾶται
γιά πάντα. Καὶ ἐνῶ στὸ στερέωμα ψηλώνει ὁ ἀπριλιάτικος
ἥλιος καὶ χρυσώνει μὲ τὶς ἀχτίδες του τὸ τοπεῖο καὶ τὴν
θλιβερὴ εἰκόνα τοῦ κελλιοῦ, μιὰ φωνὴ ἀκούεται, σὰν νάρχε-
ται ἀπὸ ἄλλους ὀρίζοντες, πὺν τραγουδεῖ μὲ παράπονο
πικρό.

Θὰ πεθάνω μιὰν αὐγούλα μελαγχολικὴ τοῦ Ἀπρίλη,
ὅταν ἀντικρὺν θ' ἀνοίγῃ μέσ' στὴ γάστρα μου δειλὰ
ἓνα ρόδο—μιὰ ζωοῦλα. Καὶ θὰ μοῦ κλειστοῦν τὰ χεῖλη,
καὶ θὰ μοῦ κλειστοῦν τὰ μάτια μοναχά τους, σιωπηλά.

Θὰ πεθάνω μιὰν αὐγούλα θλιβερὴ σὰν τὴ ζωὴ μου,
πὺν ἡ δροσιά της, κόμποι δάκρυ θὰ κυλάῃ πονετικὸ
στὸ ἅγιο χῶμα πὺν μὲ ρόδα θὰ στολίζῃ τὴ γιορτὴ μου,
στὸ ἅγιο χῶμα πὺν θὰ μοῦ εἶναι κρεβατάκι νεκρικό.

Ὅσα ἀγάπησα στὰ χρόνια τῆς ζωῆς μου θὰ σκορπίσουν
καὶ θ' ἀφανιστοῦν μακρυνά μου, σύννεφα καλοκαιριοῦ.
Ὅσα μ' ἀγαπῆσαν μόνο θ' ἄρθουν νὰ μὲ χαιρετίσουν
καὶ χλωμὰ θὰ μὲ φιλοῦνε σὰν ἀχτίδες φεγγαριοῦ.

Θὰ πεθάνω μιὰν αὐγούλα μελαγχολικὴ τοῦ Ἀπρίλη.
Ἡ στερνὴ πνοή μου θ' ἄρθῃ νὰ στὸ πῆ καὶ τότε πιά,
ὅση σοῦ ἀπομένει ἀγάπη, θ' ἀναι σὰ θαμπὸ καντῦλι
— φτωχὴ θύμηση στοῦ τάφου μου τὴν ἀπολησμονιά.

Γ. Α. ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ